

РЕЦЕНЗИЯ

За дисертационния труд на Милена Величкова Пенкова „Европейската интеграция на западните Балкани“, докторант в ДП „Политология“, ВСУ „Черноризец Храбър“, научен ръководител проф.д.ик.н. Нина Дюлгерова за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“ в ПН 3.3 „Политически науки“ Катедра „Администрация, управление и политически науки“
Данни за докторанта и процедурата

Докторантката Милена Величкова Пенкова е завършила ОКС „Магистър“ по международен маркетинг и по международни отношения. Според подадената от нея информация знае отлично английски и немски език, ползва руски. Заемала е различни длъжности в администрацията на ВСУ „Черноризец Храбър“ – от технически сътрудник до ръководител на отдел „Студенти“ във Фронт офиса в момента.

Процедурата по записване на докторантура на самостоятелна подготовка, завършване на докторската програма и допускането до публична защита е осъществена в Катедра „Администрация, управление и политически науки“ на Факултет „Международна икономика и администрация“ на ВСУ „Черноризец Храбър“ като са спазени всички изисквания на ЗРАСРБ.

Съдържание и актуалност на дисертационния труд

Кандидатката за придобиване на научната степен „доктор“ Милена Пенкова в ПН 3.3 „Политически науки“ е предложила дисертационен труд с обем 195 страници, който се състои от увод, изложение в три глави, заключение и списък с използвана литература и източници. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени конкретни изводи. Списъкът с използваните литературни

източници се състои от 230 заглавия на монографии и актуални статии на български, английски и сръбски език, от тях 20 са на чужд език.

Структурата на дисертационния труд е подходяща за изпълнение на поставените от авторката цели и задачи. Ще отбележа и, че нейните изследователски намерения са много удачно формулирани. Авторката си поставя за цел да обхване обективната логика, движещите сили, същността и процесите на Балканите в контекста на европейската интеграция и геополитическата динамика като се очертаят основните тенденции и перспективи за развитието на Западните Балкани, както и основните предизвикателства и рискове. Библиографията издава значителна осведоменост и траен интерес на дисертантката към темите за развитието на политическите отношения на Балканите и перспективите за интеграция към ЕС и НАТО на страните от Западните Балкани..

Авторефератът изразява много добре основното съдържание на дисертационния труд, но съдържа незначителен брой правописни грешки.

Актуалността на избраната тема е определена от обстоятелството, че става дума за процеси в страни, отношенията с които оказват значимо влияние на нашата страна и от обвързването на темата с приоритетите на българското председателство на ЕС през миналата година. Наследството от войните от 90-те и съживяването на някои от замразените конфликти във връзка със задълбочаването на конфликтните отношения между глобалните и регионалните играчи – САЩ, ЕС, Русия, Китай, Турция за доминация в региона на Балканите, чертаят една перспектива за превръщане на Западните Балкани и на цяла Югоизточна Европа в бойно поле на хибридни войни и „гореща“ конфронтация. И понеже избягването на „лошите“ сценарии все по-малко ще зависи от волята на народите в региона, а по-скоро от реализацията

на „глобално“ наложени пътища на развитие, темата за присъединяването на страните от Западните Балкани към НАТО и ЕС, е от първостепенна актуалност. Милена Пенкова подхожда към нея с инструментариума на политологичното изследване, което я довежда до редица интересни изводи и прогнози. Стилът е ясен и точен. Аргументите са открити в текста и в изводи.

Научни приноси в дисертационния труд

Научните приноси в дисертационния труд представляват провеждане на анализ в сравнителен план с политологични методи на актуални политически проблеми в регионален и европейски мащаб на основата на познати теории, които позволяват да бъдат диагностицирани предизвикателствата и прогнозираны тенденции за развитие на процесите. В сравнителния анализ на евроинтеграционните перспективи на страните от Западните Балкани Милена Пенкова удачно използва хронологично-тематичен подход, като разглежда в логическа обвързаност и взаимозависимост основните политически процеси, които определят възможностите за успех на тези страни.

Първото самостоятелно научно постижение на дисертацията е успешният опит чрез историческа ретроспекция да се изгради ясна и конкретна картина на отношенията на страните от Западните Балкани с ЕС, с глобалните сили - САЩ, Русия и Китай, с проспериращата регионална сила Турция, на основата на която да се анализират и очертаят перспективите на всяка една страна в евроинтеграционните процеси и присъединяването към НАТО. Доста положително впечатление прави обстоятелството, че проведената в първа част историческата ретроспекция започва с проектите за развитие на „европейската идея“, развити много преди бюрократичното

конструиране на Европейската общност и Европейския съюз. Това позволява да се привлекат позиции на философи, политолози, велики мислители, които са се опитали да обхванат ценностните измерения на тази идея. По този начин може да се направи сравнение между идейния проект и проблематичното състояние на неговата институционална реализация. Оценявам високо и извеждането на „турската политика на ЕС“ в отделна глава, защото тя е от ключово значение във връзка с опитите на водещите играчи в ЕС за контрол върху потоците на нелегалната миграция в резултат на войните в Близкия Изток и Северна Африка. Тази политика е важна и поради нарастващата роля на Турция в региона на Югоизточна Европа, засега като газоразпределителен център, но в близко бъдеще, както и като решителен силов играч със своя собствена „периферия“, в която влизат и разглежданите държави.

Най-сериозният анализ на перспективите на страните от Западните Балкани е проведен във втората и в третата част. Втората част е посветена на мястото на тези страни в съвременната геополитическа динамика с оглед плановете им за присъединяване към ЕС. Главното в оценката е изведено дори в заглавието на съответните глави – така Черна Гора е окачествена като „фаворит“, Албания върви към „скоростно фаворизиране“, Босна и Херцеговина – като аутсайдер, а при Сърбия имаме въпрос дали пътят на тази страна към ЕС не е компенсация за страданията. Третата част е посветена на Балканското регионално сътрудничество като обещаващ път за приобщаване на страните от Западните Балкани към „Европа“.

Като второ научно постижение на дисертацията съм склонен да отбележа доброто проследяване на „административната история“ на опитите на страните от Западните Балкани да се присъединят към ЕС и някои от тях и към НАТО. Самата дисертантка отчита това постижение като описание на

„политическите действия на балканските лидери за преодоляване на многообразните предизвикателства по пътя на евроинтеграцията“. Към това се прибавят и множество документи от колективни решения, а процесите се разглеждат като отчети за „изпълнение на критериите“. Този подход обаче оставя на заден план „човешката история“ на разглежданите доста по-сложни отношения, или по-скоро тяхната предистория – раните от двете световни войни и от строителството на социализма в Титова Югославия в усилията за създаване на обща държава на хървати, сърби, словенци, македонци и албанци, жестоките военни престъпления на религиозна и национална основа, които във войните от 90-те рефлектираха в най-страшните етнически прочиствания в историята на Европа като засегнаха най-вече на сърбите от Хърватска и Косово. Голямата грешка на водения от САЩ Запад през 90-те бе фаворизиране на албанския фактор , който продължава да бъде една заредена бомба с тенденция за три албански държави на Балканите – Албания, Косово и Северна Македония. С него е свързано и довеждането на ислямския тероризъм на Балканите като негова база. Инвазията на САЩ и 22 държави срещу Югославия беше упражнение за утвърждаване на „новия световен ред“ в един еднополюсен свят, който днес е поставен под въпрос от Русия, Китай, Иран. Интересни са въпросите дали ЕС ще затвори очи и ще приеме страните от Югоизточна Европа с техните нерешени конфликти и какво би могло да се промени, ако Сърбия и Косово тръгнат към инспирираната от САЩ инициатива за мир чрез размяна на територии?

Тази бележка не е критика, защото работата не си поставя исторически задачи, но по-дълбокото вникване в този „втори план“ би могло да въздържи авторката от прекомерния оптимизъм по отношение на перспективите на Черна гора, Албания, Македония да влязат лесно в ЕС, защото тяхното задържане не е въпрос само на време и изпълнение на някакви критерии.

Тези рани няма да зараснат и Сърбия едва ли ще избере съмнителното „европейско“ бъдеще пред загубата на своите територии и суверенитет. Авторката правилно е установила, че Западът свързва членството в НАТО с евентуалния път към ЕС, но първото е плод на конфронтационна политика и стратегии за изолиране на Русия, а второто чертае по-реални перспективи за съответната държава и е доста по-желано от хората като изход.

Съгласен съм с претенцията на Милена Пенкова, че в нейната дисертация е добре формулирана и очертана „правната и финансова рамка на непоследователните и конюнктурни политики на европейските институции към балканското разширяване на съюза“. Именно в третата част се съдържат множество бележки, разкриващи непоследователния характер на политиките на водещите в ЕС държави по отношение на страните от Западните Балкани, и те са сред най-добрите резултати на проведеното изследване. Това е така, защото днес политологичното изследване на процесите не може да остане само при идеологията и пропагандата и да се залъгваме с приказки за голям ЕС с 30 и повече държави. Ясно е, че неизпълнените Копенхагенските критерии държави като България и Румъния бяха присъединени с политическа цел за противопоставяне срещу руската политика в региона и защото бяха вече в НАТО, но доколко този сценарий ще проработи и в сегашната ситуация на плуралистичен свят никой не може да каже. Моята собствена прогноза е, че разглежданите в дисертацията процеси ще завършат с приемането на Македония в НАТО.

Отнасям се позитивно към опитите на Милена Пенкова за аргументиране на прогнози за развитието на отношенията на всяка от страните от Западните Балкани с НАТО и ЕС. Мисля обаче, че в третата част можеше повече да се обоснове ролята на регионалното сътрудничество между България, Румъния, Сърбия и Гърция като перспектива за една по-

самостоятелна роля на Балканите в международните отношения, която не противоречи на усилията за интегриране с ЕС, а може само да подпомогне интеграцията. Ясно е, че нашите народи, дори приети в ЕС няма да бъдат разглеждани като препускащи на първа, дори и на втора скорост, затова по-добре е да се даде нов икономически импулс на отношенията в регионален план. Вижда се, че кооперирането на усилията на страните от Вишеградската четворка доведе до повишаване на значението на техния глас. С преминаването на „Турски поток“ през Югоизточна и Централна Европа значението на сътрудничеството на страните на Балканите ще нараства и то може да бъде ядро за отстояване суверенитета на народите от региона.

Публикации по темата на дисертацията

Милена Пенкова е предложила три излезли публикации по темата на дисертацията в електронния журнал на ВСУ „Черноризец Храбър“, които представят нейните основни постижения.

Заключение

Разгледаните достойнства на дисертационния труд, направените приноси в развитието на нашите знания за политическите процеси и международните отношения на страните от Западните Балкани с ЕС, НАТО и глобалните сили са достатъчни, за да мотивират положителното ми отношение към постигнатото и да обосноват готовността ми да гласувам за присъждането на Милена Пенкова на образователната и научна степен „доктор“ в ПН 3.3 „Политически науки“.

10.08.2019 г.

ПОДПИС:

(проф.д.н. Вихрен Янакиев Бузов,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“)